

TAKÁTS MÁRK DÁVID

Nyilvános agónia

GONDOLATOK

PEER KRISZTIÁN 42 CÍMŰ VERSESKÖTETÉRŐL

Jelenkor Kiadó
Budapest, 2017
76 oldal, 1699 Ft

Peer Krisztián 15 éves költészeti csendet – hisz előző kötete, a *Hoztam valakit magammal* 2002-ben jelent meg a Palatinusnál – megtörve jelentette meg 42 című verseskötetét. A kötet megírását inspiráló tragédia – Peer kedvesének korai halála –, annak körülményei és az arra való reflexiók adják a verseskötet alapvető magvát.

A vallomásalapú, önreflexív, az író személyes érzéseit naplószerűen közlő költészet nem új keletű, de mai közegben annál ünnepelebb irány. Érdemes megemlíteni, hogy ilyenkor az alkotó és a műve közötti elválasztó vonal leesik, és akarva-akaratlanul nem teljes értékben magát a művet, hanem részben az alkotóját is értékeli. Az alkotó és a műve közötti vonal eltörlése valóban XXI. századi tendencia – gondolok ilyenkor a MeToo mozgalom által exponált alkotók művészi tevékenységének látszólagos kitörlésére, azonnali diszkreditálására. Ez azt mutatja, hogy az alkotásokat nem mint önálló entitást értékeljük, hanem alkotójával együtt, emberi, tehát morális szemszögből. Viszont ha a művészet befogadásának aktusát és a befogadott művészet értelmezését megadott körülményekhez (legyen az morális, tehát szubjektív) kötjük, bajba kerülünk – ez esetben ki kell dobjuk az ismert művészettörténelem nagyobbik részét.

Ebből fakadóan, hogy ha egy művészeti alkotás befogadásának az élménye növekszik/csökken amiatt, mert ismerjük/nem ismerjük az alkotójának vagy az alkotás folyamatának egy sajátos körülményét, az az alkotás nem tekinthető önálló műnek.

Ez a dilemma már csak azért is fontos, mert mély kapcsolatot mutat a bemutatni kívánt verseskötettel is.

A kötet olvasása közben mély, pszichoanalitikus értelemben merülünk el az alkotó fájdalomában, emlékeiben és reflexióiban. A versek lélekbe-beengedő, szív-kiürítő, vallo-másos költészeti tartalmához fontos szempont azok olvasásának az élménye. A könyv lapjai, a századforduló előtti nyom-

dák és kötetsek által nyomott és kötött könyveket megidézve (amely visszanyúlás látszólagosan nem vagy legalábbis nem ez-irányban tudatos) kettesével „összenőve”, egy papírt képezve jelennek meg újonnan, a befogadónak magának kell azt felvágni, hogy a tartalmához hozzájuthasson. Érdemes még megemlíteni, hogy a *bezárt* versek a lány halálának előttről, a *nyitott* versek pedig a lány halálának utánról adnak tanúságot.

Így az (első) olvasás élménye nem csak mint tartalmi, hanem mint cselekvő aktus is hat a befogadóra. Mert hát fel kell nekünk vágni Peer Krisztián papírként beforrott sebeit, hogy azok tartalmát megnézhessük, és tapsolhassuk. Mivel a művészetnek tapsolnunk kell – és itt a sebeket látjuk kiállítva.

A költészeti vallomás és beengedés mozzanata inkább terápiái, mint művészeti kvalitásokkal rendelkezik, ezért a kritizálása problémássá válik. Akinek ez a feladata, annak először el kell tekintenie a „megtiszteléstől”, attól, hogy valaki *beengedte* magába, valaki *kiöntötte* neki magát. Mert nem kritizálná kebelbarátja lelkének vallomását sem – és hétköznapi esetben csakis kebelbarátnak van felhatalmazása arra, hogy azt prezentálja –, miután azt meghallgatta. Ez után eltekinteni mindentől, ami az írói szubjektum része, tehát kritizálhatatlan (mint az író személyes önreflexiója, emlékei), és csak arra figyelni, ami ez után marad – milyen a versek többlettartalma, formája, nyelvezete, változatossága, időtállósága; hogy megállja-e a helyét a témaválasztása miatti szempontok figyelmen kívül hagyása után is.

Első olvasásom alkalmával nem voltam tisztában a már említett tragikus körülmények mibenlétével, és csupán az információ későbbi megszerzése útján nyert értelmet/értéket a szememben a versek nagy része, hisz egy-két kivétellel mindegyik vers arra a megdönthetetlen és alapvető prekonceptióra épít, hogy az író kedvese elhunyt. Ami a már felsorolt szempontokon túl csupán akkor válik problémává, ha a prekonceptió hiánya rontja a befogadó értelmezési esélyeit, és itt pontosan ez a helyzet.

Ez a fajta „öncélúság”, amikor az írói szubjektum fájdalmának a terápiás felszabadítása a művészeti érték és a befogadó élménye fölé van helyezve, számos versben tetten érhető. Sokszor találkozunk olyan mondatokkal, amelyeknek nyilvánvaló jelentése van az író számára, de az olvasónak (hacsak nincsen tisztában a sokat említett körülményekkel) ez már nem annyira evidens. Példának okáért az *Aranykorban*,

*Szeretem, akiket szeretél
Akiket nem, ők gondoskodnak most rólam
Rájuk furcsa szemmel nézek*

és később, ugyanebben a versben,

*Anyu azzal vette fel:
azonnal indulok
Bőgés közben is fel tudott röhögni.
„Hogy fogok ezután karalábét enni?”*

A versek naplóbejegyzések – pillanatnyi helyzetjelentések az írójuk lelki fájdalmának, és az azt viselőnek állapotáról. Témájuk variáltan a következő négy kategóriára oszlik: az író kora és az idő múlása, a tragédia előtti emlékek bemutatása, a tragédia utáni emlékek

bemutatása, és a negyedik, a folyamatos reflexió az itt felsoroltakra és az írói szubjektumra magára.

A kötet terápiás célzata nincsen titkolva, felvállalt és prezentált tény. Prezentálva van abban, hogy a tragédia egyéves évfordulójára jelent meg, prezentálva van abban a kétoldalas névlistában, ahol az író publikusan megköszöni mindenkinek, aki segítséget nyújtott neki ebben az egy évben, és prezentálva van a vizualitást mellőző gyermeki minimalizmusra törekvő tollrajzokban is, amelyek a versek folyamát itt-ott megszaggtatják. Ezek Peer volt kedvesének terápiás rajzai, hogy kiegészítsék Peer terápiás verseit.

Egyetlen olyan verset tudnék kiemelni, ahol egy időre szakítunk a személlyel mint a vers alapvető forrásával és témájával, ez pedig az *Odüsszeusz visszafordul*, amely emellett a versfüzér egyik legerősebb darabja is, igaz, itt is csak egy metafora erejéig, ami ugyancsak a kötet megszokott és várt tematikáját sejteti.

*Tévedtem, változtass disznóvá.
Az ember dönthet így, tévedtem.
Kirké, könyörülj.*

...

*Bizonyításra nem szoruló sertés,
tele emberi gondolatokkal:
oda-vissza-odavisszavágyni-
visszatértem, itt vagyok.
Már nem hiányzik, hogy akard.
Nem kell, hogy egyetlen legyen,
elég, ha én leszek az egyik.*

A versek külön-külön nem, hanem inkább mint egy kerek egész nyernek értelmet, és összetartozásukat sok visszatérő mozzanat és karakter – gondolok itt a spanglizás aktusára, Flopra, a kutyára és Peer szüleire – is mutatja.

A versek mindegyikét rímtelen, szabadverses formában kapjuk. Ha rímel is valami, az spontán, nem egy hagyományos verstani szerkezetnek megfelelően teszi. A költői hang őszinte, még akkor is, amikor ez az őszinteség nem vet jó fényt a taps fejében nyilvánosság elé tett önmagára, csak hogy távozzon belőle a sötét, csak hogy a tollából ömöljön ki a papírra, csak hogy a papírról ömöljön át belénk.

A szöveg intim mivoltából fakadóan, ha valaki kritizálni szeretné, akaratlanul is tapintatlanságot követ el. Mivel a megfigyelni kívánt alkotás és alkotójának fájdalma ennyire szoros kapcsolatot képeznek, amikor az alkotással szemben kritikát fogalmazunk meg, annak alkotójával személyeskedünk.